

SNILLEN SPEKULERAR

med stadslivet i fokus

av Mikael Propst

*Fyra landskapsarkitekter samlas runt ett bord.
De diskuterar stadens utveckling, och inte minst sin egen uppgift att som
landskapsarkitekt – men i helt olika roller – skapa offentliga rum dit alla är
välkomna.*

Samtalet tar sin början i vad det är som händer i städerna i dag. Finns det en typisk stadsutveckling?

– Landscape Urbanism är en internationell trend. Landskapsarkitekturen driver stadsutvecklingen. Det är det offentliga rummet som är viktigt. Byggnaderna svarar för det privata livet i de flesta fall, svarar Thorbjörn Andersson.

Han menar att vi åter bygger städer som vi gjorde före modernismen. Utvecklingen vänds från att bara utgå från byggnader och kvarter till att ta större hänsyn till de gemensamma ytorna, som gator, parker och torg.

Thorbjörn får uppbackning av Anders Kling, som

tycker att det är intressant att man utgår från landskapet – inte husen – när man bygger städer. Anders nämner en arkitekttävling om förvandlingen av det nedlagda hamnområdet Nordhavn i Köpenhamn som ett exempel på just detta. Där byggde det vinnande förslaget på förplanterade träd och skog, som generator för fortsatt utveckling av staden.

– Det danska tävlingsförslaget byggde på landskaps grönska men det skulle lika gärna kunna bygga på det sociala landskapet, hur folk rör sig och var man vill befinna sig. Det är upplevelserna i staden som vi försöker åstadkomma, säger Maija Tammela.

Maija Tammela

Hon kommer in på sitt eget jobb på stadsbyggnadskontoret i Uppsala där det talas om förtätning, om att ta hänsyn till olika behov – och om att ökad konkurrens om plats leder till att flera intressen måste samsas på samma utrymmen i staden. Karin Åkerblom hakar på.

– En trend är att de offentliga ytorna blir allt mer offentliga därför att vi förtätar städerna och det blir då ännu viktigare att hantera dessa offentliga rum väl. Men jag ser också en motsatt trend i att stadsutvecklingen går mot en ökad privatisering. Man är rädd för att skapa för många offentliga platser därför att kommunen då måste ta hand om och sköta dem. De sista tio åren här hos oss har det varit en standardfråga.

Thorbjörn menar att trenden är likadan runt om i världen, till exempel Rotterdam, Toronto, Helsingfors och förstås Stockholm. Oftast handlar det om att få in fler hus och bilar.

– De förtätar mark i förvånansvärt centrala lägen som har övergetts: Flygplatser som ligger för nära stan, spårområden, industrimark och hamnar. I Barcelona på 1980-talet revs istället hus för att man skulle anlägga nya parker och torg.

Ett annat sätt att omforma staden är att ge en byggnad ett nytt innehåll, som parkeringshuset Grimhild i Uppsala. Det har visserligen kvar bilarna inuti men har fått bostäder och kontor på utsidan.

– På så sätt kunde man tillföra aktiviteter i form av verksamhetslokaler och bostäder i ett kvarter som tidigare varit dött, man möjliggjorde stadsliv, påpekar Karin.

Anders säger att det offentliga rummet används annorlunda i dag.

– Vi har mer barnfamiljer i stan och de går till parker och torg. I Stockholm utvärderar stadsbyggnadskontoret den sociala biten. De har frågat folk om vad de värderar i miljön – och det tas in i planeringen. Det kan vara blomsterprakt eller att ha någonstans att ”hänga”.

Karin menar att förut gällde det att värna ”udda arter”, de biologiska värdena, nu tar man snarare reda på var människor vill leka. Att ta hänsyn har blivit ett värdefullt politiskt instrument. Maija vill diskutera parkeringsbehoven.

– Om vi ska förtäta stan och ha sociala ytor, parker och gågata, så är parkering av bilar en viktig utmaning. Var gör vi av dem?

Thorbjörn minns den tid då bilen var en välsignelse, men ser mer krasst på den nu.

– Nästan alla i dag är överens om att bilen och

Karin Åkerblom

Thorbjörn Andersson

trafikapparaten styr stadsutvecklingen på ett sätt som ingen politiker kan acceptera. Hammarby Sjästad fick hälften så många P-platser mot tidigare normer. Vi ska inte ha så många bilar, utan hitta alternativ.

Thorbjörn menar att det har hänt också annat positivt de senaste trettio åren. I dag är det till exempel okej att rita parkbänkar, vilket det faktiskt inte var på åttiotalet. Då tyckte man att det satt fel slags människor på bänkarna, de så kallade A-lagarna.

De fyra landskapsarkitekterna får frågan om de kan se ett slags allemansrätt till staden?!

– Offentliga rummet är lika med det demokratiska rummet. Där har alla samma rätt att vistas, missbru-

Anders Kling

Landskapsarkitekten är en länk mellan beslutsfattare och användare av stadens utemiljö

kare och företagsledare delar samma parkbänk, säger Karin. Vi talar om allas rätt till staden samtidigt som många vill hyra allmän plats, till exempel kaféer.

Vi vill ha puls och kul i stan och samtidigt värna det offentliga. Men när det är platsbrist kan konflikter uppstå.

Thorbjörn har ritat miljön kring Storgatan i Simrishamn. Den fungerar som gågata på sommaren med trottoarerna fulla med uteserveringar, och som bilgata på vintern då folk får gå på trottoarerna. Han återkommer till ordet allemansrätt.

– Det är ett svårt ord, inte som man först tror kanske: var har vi rätt att vara? Allemansrätten består av både rättigheter och skyldigheter när vi är i naturen. Så måste det vara i det offentliga rummet också. Genom att träffas på torg och gator kan människor få en social fostran. Torgen är formliga skolor för samhällelig tolerans.

Men vilka hinder och möjligheter finns för landskapsarkitekten att förbättra staden? Anders menar att landskapsarkitekten traditionellt kommer in sent i processerna.

– När byggherren och arkitekten är klara kallar man in landskapsarkitekten, som ritat en liten buske någonstans. Det har blivit bättre men jag tror att det fortfarande är ungefär så. Man behöver fler som jobbar som du Maija, som planarkitekter och på

mer övergripande planeringsnivå.

Thorbjörn ger ett talande exempel på hur det kan gå åt rätt håll, det handlar om synen på offentliga parker.

– Ett av de första jobben jag hade, i Partille, var att rita en park för en budget på 4-5 miljoner kronor. Sen ritade jag en park i Jönköping – då med en budget på 10 miljoner. När vårt kontor till år 2001 ritade Daniaparken i Malmö hade jag 50 miljoner, det var då den dyraste parken i Sverige. Men den nya strandparken i Barcelona – den har kostat 100 miljoner – Euro! Pengar är ett trubbigt instrument, men visar hur vi allt mer prioriterar investeringar i det offentliga rummet.

Anders framhåller att man ska satsa pengar på de offentliga rummen. Det kan låta mycket med 50 miljoner för Daniaparken – men många använder den. Man måste skapa förståelse hos politikerna.

– De som använder Daniaparken förstår inte att det är någon som har tänkt, som har ritat den här parken. Tittar man på hus så är det fullständigt självklart att det är en arkitekt som har ritat dem. Om den allmänna förståelsen för vår yrkeskår växer hos politiker och makthavare då tror jag också att landskapsarkitekterna får större utrymme. Men ligger strukturerna fel från början när man bygger en ny stad så blir det svårt för oss att gestalta – hur duktig man än är, poängterar Anders. Karin fyller på.

– Det är jätteviktigt att även landskapsarkitekter hamnar i chefsposition och får missionera om den goda staden. Vi sitter inne med så många idéer. Ibland är jag orolig för att vi ska komma in och gestalta när allt annat är beslutat. Men någon måste – redan i det tidigaste planeringsstadiet – se till att reservera resurser för att gestalta utemiljön.

Hon menar att landskapsarkitekten alltmer arbetar som kommunikatör och tillsammans med andra både inom och utom sitt eget skrå. Det är viktigt att kunna ingå partnerskap med finansiärer och andra aktörer, även privata, för att kunna påverka.

– Landskapsarkitekten är en länk mellan beslutsfattare och användare av stadens utemiljö.

i samtalet deltog:

Karin Åkerblom, landskapsarkitekt, arbetar som processledare för stadsutveckling på kommunledningskontoret i Uppsala sedan 2008, dessförinnan stadsträdgårdsmästare i Uppsala under drygt tio år. Examen 1987.

Maija Tammela, landskapsarkitekt, arbetar som planarkitekt på stadsbyggnadskontoret i Uppsala kommun. Examen 2008.

Anders Kling, landskapsarkitekt, sedan tre år delägare i företaget Land Arkitektur i Stockholm och yrkesverksam under tio år. Examen 2000.

Thorbjörn Andersson, landskapsarkitekt, anställd vid konsultföretaget Sweco sedan 15 år samt adjungerad professor på kvartstid vid institutionen för stad och land, SLU Uppsala. Examen 1981.